



Kent Anıları
Urban Memoirs



Bir Zamanlar Posta Caddesi

Once Upon a Time Posta Caddesi

Savaş SÖNMEZ

Araştırmacı, Yazar, Ankara
savassonmez@yahoo.com

DOI: 10.5505/jas.2019.41275

Öz

Araştırmada 1929 Tahtakale Yangını sonrasında, önceki yılların Kızılbey Caddesi ile Uzun Çarşı ve Semerciler Caddesi gibi sokakların akslarının değiştirilmesi ya da birleştirilmesiyle, 1941-1944 yılları arasında oluşturulan Posta Caddesi'nin; 1950 öncesi belleğimizden kalan Devrim İlkokulu, Çerkeş Sokağı, Palabıyığın Meyhanesi, Sulu Han, Postane ve Sebze Hali anılarımızdan hareketle; caddenin tümüyle yitirilen insan ve işyeri dokusu, binaları, güzellikleri ve özellikleri üzerine tarihe not düşülmeye çalışılmıştır.

İncelediğimiz anı kitaplarında konumları kesin olarak tariflenmemiş kimi yapıların yerleri, mimari kitapları ile eski Ankara harita ve rehberlerinin yanı sıra dönem tanıklarının da desteğiyle tam olarak bulunmuştur. Ele alınan uzunca dönem içerisinde tüm binaların hangi firma ya da kişilerce kullanıldığına kronolojik olarak erişilememekle birlikte; ara dönemlerinden bulunabilen bilgiler aktarılıp, ilk halleri ile günümüzdeki durumları, zemin katları sakinleri yardımıyla saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Posta Caddesi, 1950'ler, Devrim İlkokulu, Sulu Han, Eski Ankara

Abstract

This research explores the newly created Posta Caddesi formed by changing or joining the routes of roads such as Kızılbey Caddesi and Uzun Çarşı and Semerciler Caddesi in the aftermath of the 1929 Tahtakale Fire. Taking into account memories related with Devrim Primary School, Çerkeş Sokağı, Palabıyığın Meyhanesi, Sulu Han, Post Office and Vegetable Market, the aim is to record the totally lost human and workplace fabric, buildings, beauties and features of Posta Caddesi.

The places of several buildings whose locations are not precisely described in memoirs are identified using architectural books, old maps and guides of Ankara as well as witnesses of the period. Although a chronological outline of the companies and persons using the buildings cannot be reached for the long period examined, this article presents information on various time periods within this time-frame about the original and current state of buildings with data supplied by inhabitants of ground floors.

Keywords: Posta Caddesi, 1950s, Devrim Primary School, Sulu Han, Old Ankara

Giriş

Caddenin Geçmişi ve Konumu

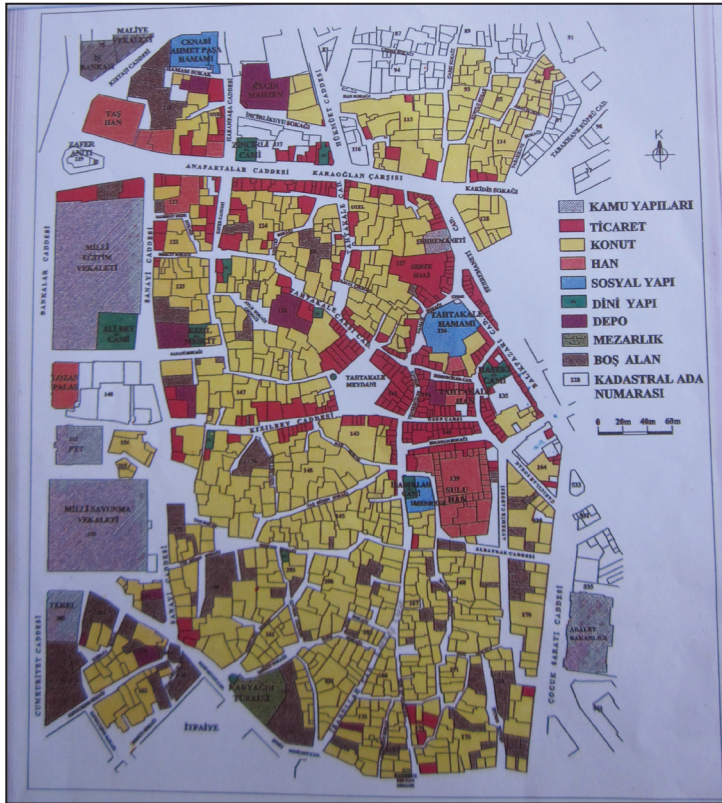
Cumhuriyetin ilk yıllarına ait 1929, 1941 ve 1946 tarihli çeşitli harita, kroki ve şehir kılavuzlarında adı Bankalar Caddesi olarak geçen bölge, Ulus (Hakimiyeti Milliye) Meydanı ile Gençlik Parkı – Hergele(n) Meydanı kavşağı arasında bulunur. Zamanla Çankaya'ya kadar uzayan bu yol Atatürk Bulvarı adını alır. Atatürk Bulvarı bu aralık boyunca, doğu yönünde önce Yurt Sokağı ile kesişir. Merkez Bankası binası arkaya alındığında bulvarla ikinci kesişen yol ise, güney yönündeki sağ kaldırımının köşesinde Postane ve Telgraf Teşkilatı AŞ'nin, kuzey yönündeki sol kaldırımının köşesinde Akbank Ankara Ticari Şubenin yer aldığı Şehit Teğmen Kalmaz Posta Caddesi'dir (Şekil 1). *Ankara (Angora) Şehri Merkez Gelişimi (14-20. y.y.)* adlı kitabın ekindeki (Tunçer, 2001), 1929 tarihli Ankara kadastral haritalarının birleştirilmesiyle elde edilen Sulu Han ve Çevresi

Tarihsel Ticaret Merkezi Haritası'nda (Şekil 2) ve Ankara Şehri Polis Rehberi ekindeki 9 no'lu paftada (Şekil 3), adı Kızılbey Caddesi olarak kaydedilen cadde, daha sonraki adreslerde Posta Caddesi ya da Postane Caddesi olarak not edilmiştir (Çetinkol, 1944-1945, ss. 320-335).

Ankara Şehri Polis Rehberi'nin ekindeki 9 no'lu paftada Kızılbey Caddesi'nin sol kaldırımında Eti Palas "32" (bugünkü Akbank), Talim Terbiye Yayın Direktörlüğü



Şekil 1. Şehit Teğmen Kalmaz Posta Caddesi'nin tabelası. Fotoğraf: Savaş Sönmez, 1 Şubat 2018.



Şekil 2. Sulu Han ve çevresi Tarihsel Ticaret Merkezi haritası. Kaynak: Tunçer, 2001, s. 84.



Şekil 3. 1941 yılında çizilmiş Posta Caddesi krokisinde işaretli binaların kimlikleri. Kaynak: Ankara Şehri Polis Rehberi, 1941.



“31” (Yüzbaşıoğlu Apartmanı), Devrim İlkokulu “92” (Anpark) ve Hal, sağ kaldırımında Postane “33” (Postane ve Telgraf Teşkilatı AŞ), CHP Nahiy Teşkilatı “106” (Öncel Han), İbadullah Camisi “89” ve Suluhan “90” olarak numaralandırılmışlardır (Ankara Emniyet Müdürlüğü, 1941).

Ankara Altındağ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Temmuz 2011) ekindeki haritada ise, Kızılbey Caddesi'nin sol yanında Lozan Palas “44” (Akbank), Tahtakale Hanı “111” (Başkent Pasajı ve Hal), Ankara Hali “113”; sağ kaldırımında Postane “45” (Postane ve Telgraf Teşkilatı AŞ), Postane Ek binası “106”, İbadullah Camisi “98” ve Suluhan “97” numaralı binalar olarak yer almaktadırlar (Şekil 4).

Bu caddenin adı Teğmen Ali İhsan Kalmaz'ın, 27 Mayıs 1960 günü Büyük Postane-Merkez Postane-Yeni Postane-Ulus Postanesi olarak da adlandırılan binada görevli bir er tarafından şehit edilmesiyle, önce Şehit

Teğmen Ali İhsan Kalmaz Caddesi'ne, sonra da bugünkü Şehit Teğmen Kalmaz Posta Caddesi'ne çevrilmiştir.

Bu araştırmamda, adını kısaca Posta Caddesi olarak kullanacağım caddenin ele aldığım süre boyunca, sağlıklı binalarının genellikle zemin katlarındaki işyerlerinin, hangi firma ya da kişilerce kullanıldığını bulmaya çalıştım. Bazen işhanı ya da pasaj gibi binaların diğer katlarına ilişkin kimi ayrıntılar da ekledim. Bulabildiğim ilk halleri ile bugünkü yapılanmaları arasındaki tüm aşamaları saptayamamakla birlikte, gelecekte genişletilebilecek incelemeler için, edindiğim bazı ipuçlarını da paylaştım.

Atatürk Bulvarı – Sanayi Caddesi Arası (Güney-Sağ)

Posta Caddesi'ne girişteki sağ köşeye 1925'de I.Ulusal Mimarlık biçiminde inşa edilen Postane, sadece yarım yüzyıllık yaşamı yeterli görülüp 1974'te yok edilmiş. Yerine yaptırılan bugünkü binanın inşaatı 1982'de tamamlanmış. Binanın Atatürk Bulvarı tarafındaki



Şekil 4. Posta Caddesi ve yöresi haritası.

Kaynak: Ankara / Altındağ tarihi kent merkezi mimarlık rehberi, 2011.

duvarlarına göre adı: T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ve T.C. PTT AŞ Genel Müdürlüğü. Zemin girişi aynı zamanda PTT Ulus Merkez Şubesi olarak hizmet veriyor. Posta Caddesi tarafında ise Sanayi Caddesi'ne kadar olan bloğun ilk binası T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı AŞ, ikinci binası ise PTT AŞ Ek Binası olarak adlandırılmış.

Eski Postane binasının Postane Caddesi tarafında, birkaç merdivenle çıkılan küçük bir kapı daha var. 1950'lerin Filateli Servisi'ne içeriden geçilebildiği gibi, yanılmıyorsam bu kapıdan da girilebiliyor (Şekil 5). 1954-1957 yılları arasındaki ortaokul öğrenciliğim yıllarında pul biriktirmeye başlıyorum. Özellikle "İran Şahı, Mevlana, Malazgirt" gibi serilerin satışa çıkarıldığı

günlerde, adını hatırlayamadığım filateli görevlisinin önündeki pul edinme kargaşası ve kuyrukları (Sönmez, 2016b, s.32) dün gibi hatırlımda.

Atatürk Bulvarı – Sanayi Caddesi Arası (Kuzey-Sol)

Posta Caddesi'ne girişin solundaki ilk bina, kapısı bu caddeye değil de Atatürk Bulvarı'na açılan Akbank Ankara Ticari Şube binası. 1924'te I. Ulusal Mimari biçiminde tasarlanıp "Lozan Palas" olarak inşa edilen yapı (Şekil 6), dönemin sosyal yaşantısının önemli mekânlarından. Abbas Yüzbaşıoğlu'nun¹ (Kişisel iletişim, 20, 24, 26 Şubat, 11 Mart 2019), ilk sahibinin İbra-

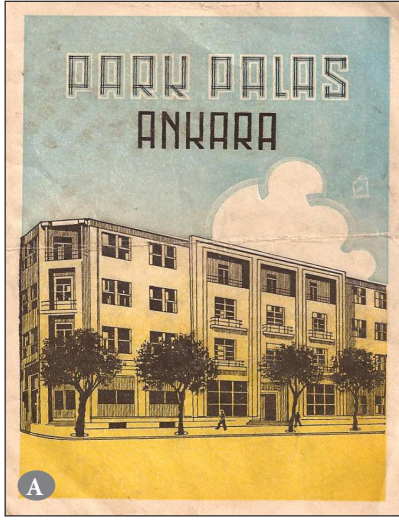


Şekil 5. Posta Sarayı ve bitişiğinde 1924'te inşaatına başlanan Lozan Palas.
Kaynak: Cangır, 2007, s. 1240.



Şekil 6. Lozan Palas (Daha sonra Eti Palas, Park Palas, bugünkü Akbank), 1930 civarı.
Kaynak: Börtüçene ve Sağdıç, 1994, s. 74.

1 1928 doğumlu Abbas Yüzbaşıoğlu, Posta Caddesi No:5 Kudret Han'ın sahibi.



195		Ay		20 21		Yekün	
Mois de		3		690 / 100		T. L. Ks.	
Apt. kirası		690				690	
Logement							
Sabah kahvaltısı		100				100	
Petit déjeuner							
Çay							
Thé							
Kahve							
Café							
Yumurta							
Omelet							
Maden suyu							
Eau minérale							
B Menba suyu		15				15	
Eau							

Şekil 7A ve 7B. 1952 yılına ait Park Palas etiketi ve faturası.
Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

him Akoğlu olduğunu belirttiği yapının cephesi sonraki yıllarda modernleştirilmiş, “1940’lı yıllarda yapıya Akbank yerleşmesi ile yapının iç mekânlarına da müdahale edilmiş ve yapının plan şeması değişmiştir” (Ankara/Altındağ Tarihi Kent Merkezi, 2011, ss. 44-45). Otelin adı 1941 tarihinde “Eti Palas” (Ankara Emniyet Müdürlüğü, 1941), 1946 tarihinde ise “Park Palas” (Orak, 1946, ss. 224-232, 235) olarak değiştirilmiş (Şekil 7A, 7B). Bina, Park Palas boşaltıldıktan sonra Akbank tarafından satın alınıp tadil edilerek bugünkü durumuna getirilmiş.

Karıştırdığım pek çok anı kitabında Kürdün Meyhanesi ile Şükran Lokantası’nın yerleri tam olarak saptanamamış. “Posta Caddesi’ne girildiğinde soldaki ilk bina”, “Caddenin sol tarafı”, “Onun hemen yanı başında”, gibi tarifler var. Kimileri birinin, kimileri diğersinin önce geldiğini anımsıyorlar. Akbank’tan sonra soldaki ilk bina 5 kapı numaralı Kudret Han. Kudret Han’ın 1928 doğumlu sahibi Abbas Yüzbaşıoğlu (Kişisel iletişim, 26 Şubat 2019) yaptığımız söyleşide, binanın sol girişinde bugün “Kars Tandır Ekmeği”nin bulunduğu dükkânın (Şekil 8) bir zamanların “Acemin Meyhanesi” de denilen ve ticari adı Yeni Hayat Lokantası olan, ressam Fahir Aksoy’un aynı adla kitap yazdığı (Aksoy, 2000) ünlü Kürdün Meyhanesi olduğunu doğruluyor. Aşağıda tekrar değineceğimiz üzere, Kudret Han’ın sağ girişinde Ulus Simit Cafe-Fırın’ın (Şekil 9) terk etmesiyle bugün için boş olan dükkân da Şükran Lokantası. Abbas Yüzbaşıoğlu aynı görüşmemizde, o sırada Ankara’da çokça bulu-



Şekil 8. Posta Caddesi No:5, Kudret Han altı sol girişinde “Kürdün Meyhanesi”nin yeri (Bugünkü Kars Tandır Ekmeği).
Fotoğraf: Savaş Sönmez, 26 Şubat 2019.



Şekil 9. Kudret Hanın sağ girişinde Şükran Lokantası’nın yeri (Boşaltılmış Ulus Simit Cafe-Fırın).
Fotoğraf: Savaş Sönmez, 26 Şubat 2019.



nan Macarlar tarafından 1926'da inşa edilen bu binayı babası Ali Rıza Yüzbaşıoğlu'nun, 1928'de 28 altına satın aldığını, satın alma öncesinde bu binada Cihan Palas'ın sahipleriyle birlikte kiracı olarak da oturduklarını söylüyor.

Kürdün Meyhanesi, Feridun Büyükyıldız'ın saptamalarına göre 1944-1960 (Büyükyıldız, 2008, ss.117,118), Nuray Bayraktar'a göre ise 1944-1962 (Bayraktar, 2016, s. 71) arasında var olmuş. Ressam Fahir Aksoy, Turgut Zaim'in bazı meyhane tiplerini de resimlediği kitabının çeşitli sayfalarında (Aksoy, 2000), meyhanenin çoğunluğu sol eğilimli ve genellikle "edebiyatçı-ressam-gazeteci-tiyatrocu-yazar-müziyen gibi müdavimlerini; Çetin Altan, Cüneyt Arcayürek, Şinasi Nahit Berker, Suat Derviş, Ceyhun Atuf Kansu, Ömer Üçüncü, Şakir Ziya Karaçay, Cihat Burak, Orhan Veli, Bülent Akyol, İlhan Tarus, Mehmet Kemal, İlhan Berk, Nusret Hızır, Orhan Peker, Nurullah Ataç, Fikret Otyam, Suphi Taşhan, Fethi Giray, Sururi Taylan, Rasih Güran, Haşmet Akal, Cahit Akbay, Ziya Şav, Mübin Orhon, Hüseyin Şehsuvar, Zühtü Berkman, Montör Sabri, Mühendis Galip ve Kıvırcık Fuat" olarak sıralıyor. Bunların yanı sıra ayın ilk günlerinde felektan gün çalan küçük memurlar, halktan kişiler ve solcuları izleyen sivil polisler de müşteriler arasındadır. Altan Öymen, Orhan Veli'nin çıkardığı Yaprak Dergisi'nin bazı işlerini meyhaneden ve hemen karşı sıradaki postaneden kiraladığı posta kutusundan yönettiğini hatırlıyor (Öymen, 2018b). Mehmet Kemal, meyhanenin Kafkas ya da Azerbaycan kökenli şaka sever sahibi Mehmet Özdilli'nin şiveli konuşmasından ötürü hem Kürdün Meyhanesi, hem de Acemin Yeri olarak adlandırıldığını yazıyor. Abdestinde, namazında görünen garson "Kambur Hafız"ın müşteriler için verisiye defteri tuttuğunu ve takip ettiğini ekliyor (Kemal, 1996, ss.180-181). Diğer garson Mustafa ise "Tralambos" lakabını, Ankara'da yeni çalışmaya başlayan trolleybüslerden alıyor. Meyhanenin kapanma saati yaklaşırken, "Tralambos kalkıyor!" diye ünlemesi, hesapların ödenme zamanının geldiğine işaret ediyor (Anadol, 1998, s.77).

Şükran Lokantası'nın yeri, taradığım anı kitaplarında (Öymen, 2018b; Kemal, 1986 ve Özdenoğlu, 2000), "Yeni Hayat'ın yanı başı", "Park Oteli geçince Posta Caddesi'nin sol kanadı", "Acemin Yeri'nin 20-30 metre

sonrası", "Park Otelin hemen sonrası" olarak veriliyor. Kudret Han'ın maliki 1928 doğumlu Abbas Yüzbaşıoğlu (Kişisel iletişim, 26 Şubat 2019) Şükran Lokantası'nın, hanın zemin girişinde görüşme tarihimiz itibarıyla bir önceki kiracısı Ulus Simit Cafe-Fırın'dan boşaltılmış olan sağdaki daire olduğunu söylüyor. Böylece Şükran Lokantası'nın anılarda türlü biçimlerde tariflenen yerini, bina sahibinin belleğinden saptamış oluyorum. Başta Cahit Sıtkı Tarancı olmak üzere, Orhan Veli Kanık, Cahit Külebi, Necati Cumalı, Ahmet Muhip Dıranas, müsteciri [kiracısı] Salih Çelebi olan lokantanın müşterileri arasında yer alıyorlar (İmga, 2016, ss.400,401). Kumaşlı Terzi Güneş Usta² (Kevork Güneş, Kişisel İletişim, 4 Şubat, 20 Şubat, 25 Mart 2019), Kürdün ve Palabiyik'in meyhanelerine göre daha üst düzeyde olan Şükran Lokantası'na yazarların, sanatçıların, gazetecilerin yanı sıra adliyeden hakim ve savcılarının, avukatların, Tercüme Bürosu çalışanlarının, civardaki bankaların memurlarının geldiğini söylüyor. Şinasi Özdenoğlu, patron Salih beyin tezgâhta hiç konuşmadan oturup giren-çıkanı göz hapsinde tuttuğunu, aralarda tezgâhın altından çıkardığı kadehini gizlice yudumladığını, bir gün buluştukları Cahit Sıtkı'nın cebinden çıkardığı kağıda el yazısıyla yazılmış "Otuz beş Yaş" şiirini bu lokantada kendisine okuduğunu anlatıyor (Özdenoğlu, 2000, ss. 124,125). Altan Öymen de (2018b) Cahit Sıtkı'nın, lokantanın sokağa bakan camekânının dibindeki masaya erkenden gelip tek başına oturduğunu, bir yandan önündeki Türkçe ve Fransızca dergi ve gazetelere göz atarken, bir yandan da kadehi ve mezeleriyle meşgul olduğunu hatırlıyor.

Caddenin şu anda 7 no.lu binası olan Ferikoğlu İş Hanı ve Çarşısı, Abbas Yüzbaşıoğlu'nun daha önce bu adada birçok parselin sahibi olduğunu söylediği Mehmet Okyay'a izafeten Okyay Apartmanı olarak anılıyor. Şimdi Akdaş Elektrik'in bulunduğu zemin katında bir zamanlar Buhara Halı mağazası, üstünde ise Buhara Oteli'nin olduğu ifade ediliyor (Yüzbaşıoğlu ile 26 Şubat 2019 günlük söyleşimizi, akrabaları olan Ahmet ve Mahmut Demircan kardeşlerin, bu hanın bodrum katındaki Yeni Dilek Damga Matbaa'sında gerçekleştiriyoruz). Zemin katında Yankı Kırtasiye'nin bulunduğu 9 kapı numaralı Hotel Grand 06 ya da cephe boyu yazısıyla Güven Oteli, araştırdığımız tarihler itibarıyla boş.

2 1937 doğumlu Kevork Güneş, Posta Caddesi No: 28/25 Ege Han'da 1955 yılından bu yana terzi.



Posta Caddesi'nde 11 numaralı binanın yerinde, giriş kapısı bu yöne değil de Sanayi Caddesi'ne açılan Yüzbaşıoğlu İş Hanı bulunuyor. 1938'de Haymanalı bir ailenin 3 katlı olarak yaptırdığı yapıya yıllar sonra bir kat daha eklenmiş (Şekil 10). O yıllarda Ankara'nın konut gereksinimine katkıda bulunmak üzere çeşitli büyüklüklerde daireler şeklinde planlanan bina, ilkin Maarif Vekaleti tarafından kiralanmış. Birinci katına Yayın Direktörlüğü, orta katına Tercüme Bürosu, üst katına ise Talim ve Terbiye Dairesi yerleşmiş (Tanyer, 2018, s. 462). 1941 tarihli Ankara Şehri Polis Rehberi ekindeki 9. paftada 31 no'lu yer, TT (Talim Terbiye) Yayın Direktörlüğü olarak gösterilmiş.

Binanın orta katında 1940 yılında Nurullah Ataç başkanlığında oluşturulan Daimi Tercüme Bürosu, "Dünya Edebiyatından Tercüme Dizisi" hazırlıklarına girişir. İlk yapılaşmasında çalışanları, Saffet Pala (Korkut), Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Enver Ziya Karal, Nusret Hızır, Yaşar Nabi Nayır, Vedat Günyol, Erol Güney, Melih Cevdet Anday, Şahap Sıtkı İlter, Orhan Veli Kanık, Adnan Ötügen'den oluşan Tercüme Bürosu, 1941 yılının Cumhuriyet Bayramı'nda 13 kitap yayımlayarak okur önüne çıkar. Her yılın Cumhuriyet bayramlarında aynı anda yayımlanan kitaplarla kitap sayısı, 1946'da 496'ya ulaşır. Bu sıralarda apartmanın zemin girişinin sağında, bugün Börekçi Hasan Usta'nın bulunduğu yerde Maarif Vekilliği Yayınevi adıyla bir kitap satış mağazası da açılır (Şekil 11). Hasan Ali Yücel'in bakanlık görevinden ayrılmasından sonra bu büro da-

ğıtılarak, çalışanları değişik yerlere atanırlar. Bakanlığın yeni yönetimi 1948'de binayı boşaltır (Tanyer, 2018). Kitap Satış Mağazası önce Şehir Çarşısı'nın Atatürk Bulvarı kaldırımındaki yeni yerine, orası yıkılınca karşı kaldırımında Ulus İşhanı'nın altına, oradan Maltepe'de Gölbaşı Sineması'nın bitişiğine, daha sonra Millî Müdafaa Caddesi'ne, son olarak da Beşevler'de Turizm ve Otelcilik Okulu Uygulama Oteli'nin altına taşınır. Okulun, yeni bir "kitch" olacağı kuşku götürmeyen cami inşaatına feda edilmesi öncesinde, Millî Eğitim Bakanlığı'nın, eğitime ilaveten yayıncılığı da terk etmesiyle tamamen kapanır.

Mal paylaşımı öncesinde Yüzbaşıoğlu Apartmanı'nın da ortaklarından olan Abbas Yüzbaşıoğlu, binanın o zamanki adıyla Maarif Vekaleti'nce kiralandığı sıralarda girişin sağındaki dairede kitap satış mağazası olduğunu, bu mağazanın altına rastlayan bodrum katına da Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphanesinin yerleştiğini söylüyor. Binanın sol girişinde bugün Posta Caddesi'ne de cephesi bulunan Yemiş İskelesi'nin olduğu kısma, Yüzbaşıoğlu ve iki kardeşi 1945 yılında Yüzbaşı Ticaret mağazasını açıyorlar. 1970'lere kadar buzdolabı, çimento, lastik, çamaşır makinesi ticaretiyle uğraşıyorlar. Maarif Vekaleti binayı boşalttığı zaman yerini Ankara Teknik Ziraat Müdürlüğüne bırakıyor. Kitap satış mağazasının olduğu yere Ermeni asıllı bir vatandaşımız kahvehane açıyor, sonra onun yerini Abbas Yüzbaşıoğlu'nun Ankara Lokantası alıyor (Onun üst katında Yılmaz Oktay'ın laboratuvar kitleri satışıyla uğraşan Ünitay firmasında 1976-1980 yılları arasında çalışan kayınbiraderim



Şekil 10. Posta ve Sanayi caddelerinin kesiştiği noktada Yüzbaşıoğlu İş Hanı.

Fotoğraf: Savaş Sönmez, 13 Şubat 2019.



Şekil 11. Yüzbaşıoğlu İş Hanı'nın ilk yıllarında, sağ alt girişinde bulunan Maarif Vekilliği Yayınevi.

Kaynak: Tanyer, 2018, s. 449.

Coşkun Atanak³ (Kişisel iletişim, 28 Şubat 2019) bu lokanta yıllarını anımsıyor). Apartmanın sağ ve sol girişleri sonraki yıllarda, kırtasiyecici, radyocu, Balıkçı Kardeşler, lastikçi, terzi Hüsnü Esmertaş gibi işyerleriyle el değiştirerek günümüze kadar geliyor. Araştırma yaptığım tarihlerde kiralık olan binanın sağ girişinde Börekçi Hüseyin Usta, her iki caddeye de açılan sol girişinde ise “Yemiş İskelesi” bulunuyor.

Sanayi Caddesi – Susam Sokağı Arası (Kuzey-Sol)

Posta Caddesi'nin sol kaldırımında kapı numarası 13'e rastlayan bugün PTT AŞ Ek Hizmet binasının olduğu yerde, bu caddeye kapısı olmayan, bir zamanların Ankara Şehirlerarası Telefon Santralının bulunduğu biliniyor.

Kapısının üzerindeki mermer tabelada 15 numaralı Yağcıoğlu Apartmanı'nın yapım yılı, 1927 olarak belirtilmiş. Altan Öymen, 1937-1938 yılları arasında kısa bir süre için bu apartmanda oturduklarını, kardeşi Örsan Öymen'in bu binada doğduğunu anımsıyor (Öymen, 2018a, s. 65). Binanın son olarak Okan Kırtasiyenin işgal ettiği zemin katında bugün Ömür Reklam ve Güneş Kırtasiye adlı iki işyeri bulunuyor.

Zemin katı Kuveyt Türk Ankara bankasınca kullanılan 17 kapı numaralı bina Cündoğlu Han. Binanın 12 numaralı dairesindeki “Baldudak Alçı Fabrikası – Gölbaşı İnşaat Mlz.San.Tic.Şti-Tuğlacı Hasan Baldudak” adlı büroların sahibi 1940 doğumlu Mehmet Baldudak⁴ (Kişisel iletişim, 1 Mart ve 2 Nisan 2019), 1948 yılı yapımı olan hanın temellerinin, babasının işyerine gelip gittiği günlerden hatırladığını ifade ederek, binanın mimarının Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerinde kullandığı “Yeter! Söz milletindir” sloganını ve afişini (Şekil 12) hazırlayan Selçuk Milar olduğunu ekliyor. Binanın girişindeki Uğur Ticaretin eski sahibi 1955 doğumlu Ahmet Soytürk⁵, babasının kapıcısı olduğu apartmanın altındaki bu küçük işyerini 1967'den başlayarak 17 yıl süreyle zengin bir büfe olarak işlettiğini, daha sonra hırdavatçılığa başladığını belirtiyor (Kişisel iletişim, 1 Mart 2019). Onun anlattıklarına göre, daha önceki yıllarda binanın alt katı elektrikçi, kırtasiyecici, Hanomag traktörleri bayisi olarak hizmet vermiş. Kuveyt Türk'e dönüşmeden önce son olarak han

sahibi Celal Cündoğlu'nun beyaz eşya ticarethanesi imiş. Cündoğlu'nun ünlü ressam Abidin Dino'ya yaptırdığı, insan figürlü büyük duvar resimlerinin üstlerinin Kuveyt Bankası'na kiralama sırasında alçıpanla kaplandığını, bu resimlerin bankaya giriş kapısının hemen sağında yer aldığını söylüyor. Dino tablosuna ilişkin aynı bilgiler karşı sıradaki firma sahibi Mehmet Ali Ohri⁶ tarafından da doğrulanıyor (Kişisel iletişim, 11 Şubat, 25 Mart, 3 Nisan 2019). Mehmet Baldudak'ın yönlendirmesiyle ulaştığımız, Celal Cündoğlu'nun torunu 1969 doğumlu Selim Cündoğlu⁷ (Kişisel iletişim, 2 Nisan 2019) apartmanın mimarı olan Selçuk Milar'ın ressam Abidin Dino



Şekil 12. Selçuk Milar'ın Demokrat Parti için hazırladığı “Yeter! Söz milletindir!” slogan ve afişi
Kaynak: Öymen, 2018a, s. 527.

3 1954 doğumlu Coşkun Atanak, Posta Caddesi Yüzbaşıoğlu İşhanı 1. Kat ÜNİTAY'da 1976-1980 yılları arasında çalışmış.

4 1940 doğumlu Mehmet Baldudak, Posta Caddesi No:17 Cündoğlu Han 12-13-14 no'lu büroların 1952'den bu yana kiracısı.

5 1955 doğumlu Ahmet Soytürk, Posta Caddesi No: 17/1 Cündoğlu Han girişinde 1967'den bu yana büfeci-hırdavatçı.

6 1966 doğumlu Mehmet Ali Ohri, Posta Caddesi No: 8/D Şavban Han'da 1985'ten bu yana İNTİKOŞ firmasının sahibi.

7 1969 doğumlu Selim Cündoğlu, Posta Caddesi No: 17 Cündoğlu Han'ın sahibi Acar Cündoğlu'nun oğlu.



ile yakın arkadaşlıklarından dolayı, Abidin Dino'nun zemin kattaki büyük daireye girişin sağındaki, solundaki, karşısındaki duvarlara çok büyük köylü figürleri resmettiğini bildiğini, OYAK Bank'ın kiracı olduğu dönemlerde sırf bu panoları görmek için bankaya gelenler olduğunu, daire Kuveyt Bank'a kiralanırken bu resimlerin sergilenmesi istenmediği için üzerlerinin alçıpanla kapatılarak bir tür muhafazaya alındıklarını anlatıyor. Dilerim, tüm çabalarıma karşın fotoğraflarına olsun erişemediğim bu Dino yapıtları bir gün tekrar geniş kitlelerle buluşurlar.

Baldudak da (Kişisel iletişim, 1 Mart 2019) Soy Türk de (Kişisel iletişim, 1 Mart 2019) iki kapı ötede 21 numarada şimdi Özaylar İşhanı olan binanın eskiden Kızılbey Han olarak anıldığını, yıkılıp Halk Bankasına dönüştürüldüğünü, daha sonra da Özaylar tarafından satın alındığını anlatıyorlar.

Ankara kadınlarının "olmazsa olmaz"larından Şık Düğme, 17 numaralı Cündoğlu Han ile 21 no'lu Özaylar AŞ binasının arasında kalan 19 numaralı Mermerci Han'da kuruluyor. 1941 Taşdöşeme Sokağı doğumlu Vedat Arslangül, 1938'de Albert ve Moiz Özçakır tarafından temelleri bu handa atılan Şık Düğme'de 1955 yılında çalışmaya başlıyor. 1970'de Ersin Akçam'a, 2009'da halihazır sahibi Hasan Yiğit'e satılan Şık Düğme, bu yıllar boyunca 6 kez yer değiştirdikten sonra, Menekşe Sokak'taki bugünkü yerine taşıyor (Sönmez, 2017, ss. 47, 51, 52).

Bugün altında TAPİ Tavuk ve Piliç Restoranın bulunduğu 23 numaralı Yusuf Hikmet Apartmanı'nın altı bir zamanların ünlü Palabıyığın Meyhanesi. Turan Tanyer meyhanenin adını Arnavut asıllı sahibi Aslan Baba'nın heybetli bıyıklarından aldığı, şair Niyazi Akıncıoğlu ve yine Arnavut asıllı şair Celal Vardar'ın meyhanenin müdavimlerinden olduğunu yazıyor (Tanyer, 2016, s. 211). Büyük Palabıyık ya da Rakı Palabıyık olarak da adlandırılan bu meyhanenin dışında, Posta Caddesi'nde bir Palabıyık daha var. O da karşı kaldırımda bugün İNTİKOŞ AŞ'nin bulunduğu yerdeki Küçük Palabıyık ya da Şaraplı Palabıyık. TAPİ adlı şimdiki mekânın sahibi 1954 doğumlu Mahmut Yılmaz⁸ (Kişisel iletişim, 26 Şubat 2019), Susam Sokak'ta Hallaç Mahmut Mescidi karşısında ve eski Avrupa Otel'i'nin altında 1943'ten beri açık olan Üçel

Tavukçusu'nun da kendilerine ait olduğunu, çok küçük yaşlarından beri çalışmakta olduğu bu yöreyi iyi tanıdığını, 1997 yılında açtığı TAPİ'nin edinilmesinden önce bir süre boş beklediğini, daha öncesinde ise bir hırdavatçı tarafından kullanıldığını, meyhanenin, onun da öncesinde kapanmış olabileceğini anlatıyor. Ahmet Soy Türk meyhanenin sahibinin Kemal, Yunus ve Yusuf adlı üç oğlundan en küçüğü olan Yusuf'un arkadaşı olduğunu, meyhanenin 1988 civarında kapandığını söylüyor (Kişisel iletişim, 1 Mart 2019). Karşıdaki aynı adlı meyhanenin yerini 1983'te satın alıp, 1985'te kendi işyerine çeviren 1966 doğumlu Mehmet Ali Ohri ise bu meyhanenin 1985'ten bir-iki yıl sonraki polisiye bir olayı takiben kapandığını anımsıyor (Kişisel iletişim, 11 Şubat, 25 Mart 2019). Akademisyen mimar Ersin Arısoy'un anılarından, ODTÜ öğrencisi olduğu 1960'lı yıllarda, kesesine uygun olan Palabıyığın Meyhanesi'ne gittiğini, garson Selahattin'in önerisiyle peynirli omlet-bol sirkeli çiroz salatası-kıvırcık salata eşliğinde votka-bira içtiğini, meyhaneye hemen her gidişinde Atatürk büstleri satan gezgin bir satıcıya rastladığını, meyhanenin alçak yapısının yıkılmasıyla yerine çok katlı bir bina çıkıldığını öğreniyoruz (Arısoy, 2004, s. 92). Kevork Güneş de meyhaneye hayli gitmişlerden. Susam Sokağı'ndaki Köfteci Rıza Baba Lokantasında, Artin ve Zaven ile birlikte, köfte ve piyaz eşliğinde bir ufak rakı içtiklerinde 12,5 lira ödediklerini, bu rakamın Palabıyık'da da aşağı yukarı aynı olduğunu söylüyor.

1926'da Ulus'taki Şehir (Millet) Bahçesi'nin giriş kapısının sağındaki dükkânlardan birisi, börek ve sandviç ağırlıklı Uğrak Lokantası olarak Necati Tamer tarafından açılıyor. Bahçeye girildikten sonra soldaki Uğrak İşkembecisi de aynı kişiye ait. Uğrak, Şehir Bahçesi'nin 1958'de yıkılışından bu yana Çankırı Caddesi'nde şimdiki yerinde. İşte bu Uğrak Lokantası'nın sahibi Behzat Tamer⁹ (Kişisel iletişim, 25 Şubat ve 1 Mart 2019), kiracısı olduğu 23 numaralı Yusuf Hikmet Apartmanı'nda 1950 yılında doğuyor, 1960-1961'e kadar zemin katı Palabıyığın Meyhanesi olan bu binada oturuyor. İlkokul birinci sınıfı Devrim İlkokulu'nda okuyor. 1958'den itibaren okul yıkıldığı için Kale yolundaki Necatibey İlkokuluna devam ediyor. Bitişiklerindeki Kızılbey Han'ın altında, vitrininde minicik bir kundura tamircisi biblosu olan Ermeni asıllı ayakkabıcıyı anımsıyor (Tam olarak yerini çıkarama-

8 1954 doğumlu Mahmut Yılmaz. Posta Caddesi No: 23 Yusuf Hikmet Apartmanı altında 1997'den bu yana TAPİ Tavuk ve Piliç Restoran'ın sahibi.

9 1950 doğumlu Behzat Tamer, Posta Caddesi No:23 Yusuf Hikmet Apartmanı'nda 1950-1957 yılları arasında kiracı.

sam da aynı bibloyu, önünden gelip geçerken benim de izlemişliğim var). Onun hemen yanında da Markiz Pastanesi var, bir gün arkadaşlarıyla vitrindeki pastalara bakıp yutkunurlarken yoldan geçen birinin hepsine pasta ısmarlaması da unutamadıklarından. Pastanenin yeri Mehmet Hamurkaroğlu'nun da (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019) tarifleriyle de birebir örtüşüyor. Behzat Tamer'in¹⁰ (Kişisel iletişim, 25 Şubat ve 1 Mart 2019), Yusuf Hikmet Apartmanı'ndaki bir diş hekiminden söz etmesi üzerine, Mehmet Ali Ohri'nin de yardımlarıyla Edward Bero'ya ulaşıyorum. 1946 Ankara doğumlu olan Bero, kendisi gibi diş teknisyeni olan babası Paul Bero'nun, Kazan Tatarı diş doktoru Mahire Bayçura ile 30 yıla yakın bir süre boyunca binanın ikinci katındaki ortak muayenehanelerini işlettiklerini, babasının ve Mahire Hanım'ın çok dil bilmelerinden ötürü müşterilerinin çoğunun Ankara'daki yabancılar olduğunu söylüyor. Edward Bero¹¹ (Kişisel iletişim, 3 Nisan 2019) Mermerci Han'ın altındaki Ermeni asıllı Stefan Usta'nın yaptığı ayakkabıları, kendi binalarının altında, vitrininde "kundura tamircisi biblosu" olan bir başka Ermeni kökenli ayakkabıcının pazarladığını, altlarındaki Palabıyığın Meyhanesi'ni bildiğini, ancak pek gitmediğini, binaya adını veren Yusuf Hikmet'in Atatürk'ün doktorlarından biri olduğunu anlatıyor.

25 kapı numaralı parselde rastlayan bina, Posta Caddesi'nden kapı girişi olmayan, caddeyi diklemesine kesen Susam Sokağı 22 numaradaki Kocaman Han. Bu binanın Posta Caddesi tarafında bugün için sırasıyla Adios, Nadir Kuruyemiş ve Çağlayan Makine Sanayi Ticaret adlı dükkânlar var.

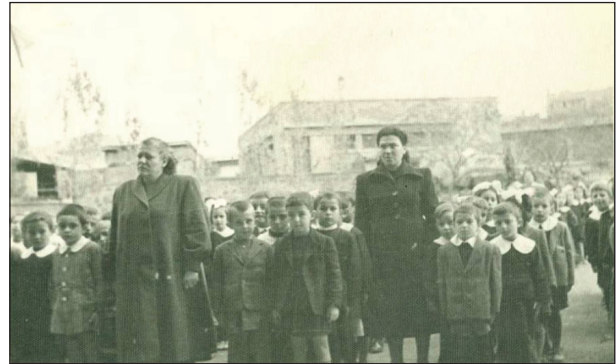
Susam Sokağı'ndan Anafartalar Caddesi'ne (Kuzey-Sol)

Posta Caddesi'nin bugün 27 kapı numarasına denk düşen ve bir zamanların önce Devrim İlkokulu'na, sonra da Modern Çarşı'ya ev sahipliği yapan büyük parseli bugün, Anpark tarafından otopark olarak işletiliyor. Okul da, çarşı da yok edilişleri halen içimizi acıtan Ankara varlıklarından.

"İnkılap" olan ilk adı daha sonra değiştirilen Devrim İlkokulu, hatırladığım Posta Caddesi'nin efsane binalarından. 1943-1949 yılları arasında Gonca Sokağı'nda kiracı olarak oturduğumuz evden çıkıp, "Çerkeş Sokağı

merdivenleri-Posta Caddesi-Sebze Hali-Güvercin Sokak" yolunu izleyerek teyzemlerin, şimdi tek kırıntısı bile kalmamış Özveren Sokak'taki evlerine sıkça gidiyoruz. Benden bir yaş büyük kuzenim Bülent Bako 1948-1949 ders yılında ilkokula başlıyor. Özellikle o yıllardaki gidiş-dönüşlerimizi okulun sokağından yapıyor, teneffüslere rastladığımızda el sallıyoruz. Ertesi yıl ben de bu okulun öğrencisi olmayı düşlerken babamın "şark hizmeti" nedeniyle Sivas'a gidiyoruz, çok arzuladığım bu okulun öğrencisi olamıyorum. O yıl başlasam belki de daha o zaman sınıf arkadaşı olabileceğimiz Zeynep Günbak (Arat), Metin Kazancı ve Can Hamamcı 1960'larda Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde sınıf arkadaşlarımız oluyorlar. Keza onlarla aynı sınıfta okuyan Uğur Mumcu ile de "Bahçelievler-Pazar Köşesi" grubundaki Mülkiyeli arkadaşlarımız aracılığıyla tanışıyorum.

Bu çalışmam sırasında Metin Kazancı, bir sınıf arkadaşından edindiği, kendisinin de fotoğrafın ön sırasının en sağında yer aldığı "Münire Öncel öğretmenli" ve okul bahçesinde çekilmiş 1950-1951 ders yılına ait sınıf fotoğraflarını ulaştırıyor (Şekil 13). Okul, birkaç sıra halindeki kalın boru parmaklıklarla çevrili, akasyalı ve geniş bir bahçe içinde tek katlı (bu araştırmam sırasında iki katlı olduğunu öğreniyorum), giriş kapısına birkaç basamaklı merdivenle ulaşılan bir bina olarak aklımda kalmış (Sönmez, Kasım 2016). Okulun öğrencilerinden Altan Öymen de 1938 Eylül ayında okula başladığını, o sırada oturdukları Yağcıoğlu apartmanının okula 50 metre uzaklıkta olduğunu, 10 Kasım 1938 sabahı teneffüste



Şekil 13. Devrim İlkokulu 2. sınıfları bahçede bir tören sırasında, 1950-1951 ders yılı.

Kaynak: Necmi Nevzat Şarkaya Arşivi.

10 1950 doğumlu Behzat Tamer, Posta Caddesi No:23 Yusuf Hikmet Apartmanı'nda 1950-1957 yılları arasında kiracı.

11 1946 doğumlu Edward Bero, Posta Caddesi No:23 Yusuf Hikmet Apartmanı 2.katta 2000'lere kadar diş teknisyeni.



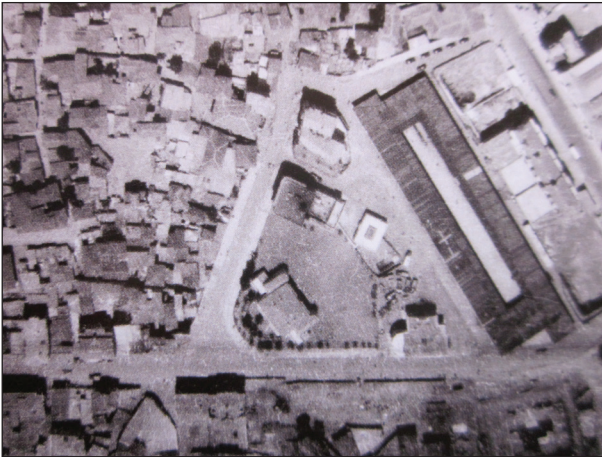
iken Atatürk'ün ölüm haberini aldıklarını, öğretmenler, görevliler ve öğrenciler birbirlerine bakarak uzun uzun ağladıklarını hatırlıyor (Öymen, 2018a, ss. 887).

1939 tarihli Ulus Meydanı ve civarını gösterir bir hava fotoğrafında okul, Posta Caddesi ile bugünkü Susam Sokağı'nın kesiştiği köşede görülüyor (Şekil 14). 1941 tarihli Ankara Şehri Polis Rehberi'ne ekli krokide ise yeri "92" olarak işaretlenmiş. 1929 tarihli kadastral haritada yer almayan okul, bir fotoğraftan saptadığımız tabelasına göre 1930'da öğrenime başlamış (Şekil 15). Posta Caddesi'nin giderek Ticaret Merkezi'ne dönüşmesi Devrim İlkokulu'nun sonunu hazırlıyor. Okulun yıkılmasıyla bu okulda sadece bir yıl okuyabilen Behzat Tamer¹² (Kişisel iletişim, 25 Şubat ve 1 Mart 2019) ve Posta Caddesi bilgileri o yıllara dayanan Mehmet Hamurkaroğlu da (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019), Devrim İlkokulu'nun 1957'de yıkıldığını ifade ediyorlar.

1962-1997 yılları arasında Modern Çarşı'nın Posta Caddesi yüzündeki 27/H no'lu Hamurkaroğlu Ticaret Kollektif Şirketinin (Şekil 16) sahiplerinden olan Mehmet Hamurkaroğlu ile yaptığımız yazışmalardan (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019) ve Ankara/Altındağ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi'nden edindiğimiz bilgilere göre Ankara Vali-

liği, 1956 yılında Devrim İlkokulunun yıkılması kararını alıp, %49 payı Ankara Valiliği'ne ve %51 payı Serbest Tüccarlar Anonim Ortaklığına ait bir ortaklık kuruyor. Açılan sınırlı bir yarışma sonunda inşaat mimar Rıza Aşkan'ın projesine bırakılıyor. Okul 1957'de yıkılıyor. Yaklaşık 2,5 dönümlük alanda, 5 katlı, yürüyen merdivenli ve 232 işyerli olarak inşa edilen Modern Çarşı 1962'de hizmete giriyor. 21 işkolundaki dükkânları ile Posta Caddesi'ne büyük bir hareketlilik getiren Çarşı, 24 Aralık 2003'de esrarengiz bir şekilde jeneratörün patlaması sonucunda yanıyor (Şekil 17). 1990'da tüm hisselelerini ele geçiren İl Özel İdaresi tarafından 2006'da yıktırılarak Ankara Belediyesi'ne tahsis ediliyor. Her nedendir bilinmez, yerine herhangi bir bina yapılmayıp, o gün bugündür otopark olarak kullanılıyor.

Devrim İlkokulu'nun (ve de Modern Çarşı'nın) üzerine caddeye hayli uzun bir cephe ile kurulan otoparkı geçince ilk yapı 29 numaralı, bir zamanların Başkent Otelı olan Başkent Pasajı. 1946 Türkiye Kılavuzu'nda Ankara Otelleri arasında yer almayan bu oteli 1948-1949 yıllarında, sanki Çerkeş Sokak merdivenlerini çıkar çıkmaz karşına gelişinden hatırlıyor gibiyim. Elimizde 9.3.1951 tarihinde postalanmış, otel amblemleri bir zarf olduğuna göre (Şekil 18), bina 1946-1951 arasında yapılmış olmalı. O gün "85" olan kapı numarasının bugün "29" oluşu, geçen bunca süre içerisinde Posta Caddesi'nin



Şekil 14. 1939 tarihli bir hava fotoğrafından Devrim İlkokulu'nun görünümü.

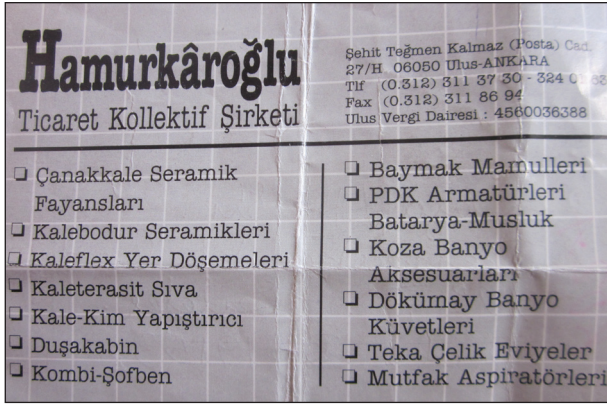
Kaynak: Harita Genel Komutanlığı Koleksiyonu.



Şekil 15. Devrim İlkokulu'nda bir tören (Duvardaki isim tabelasından okulun 1930'da açıldığı anlaşılıyor).

Kaynak: Yavuz İçşen Koleksiyonu.

12 1950 doğumlu Behzat Tamer, Posta Caddesi No:23 Yusuf Hikmet Apartmanı'nda 1950-1957 yılları arasında kiracı.



Şekil 16. Modern Çarşı'nın Posta Caddesi üzerindeki 27/H kapı numaralı "Hamurkaroğlu" firması kartviziti, 1994-1995. Kaynak: Savaş Sönmez Koleksiyonu.



Şekil 17. 24 Aralık 2003 yangını sonrasında Modern Çarşının görünümü. Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.



Şekil 18. Posta Caddesi No:85'deki Başkent Otel (Bugün 29 numaralı Başkent Pasajı) amblemlı zarf ve 9.3.1951'de otelden postalanmış bir mektup. Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

başlangıcından Başkent Pasajı'na kadar olan aralıkta "28 parsel ya da bina"nın yok edildiğini gösteriyor. Hamza Özbeyoğlu¹³ (Kişisel iletişim, 6, 20 Şubat ve 4 Nisan 2019), binanın altında "Aliler" kırtasiyeyi, Hal Sokağı'na sapan tarafında ise Yemliha Şahiner'e ait Billur Cam adlı züccaciye mağazasını anımsıyor. Binanın zemin katını bugün için Bayraktar Ticaret, Eden Ticaret ve Baloğlu

Yapı Malzemeleri adlı dükkânlar işgal ediyorlar. Pasajın içinde de hırdavatçılar var.

Aradaki Hal Sokağı geçildiğinde 31 numaraya Hal (Ankara Hali, Yeni Hal, Sebze-Meyve Hali, Ulus Perakende Hali) denk geliyor. Hal, 1929 Tahtakale Yangını'nın hemen öncesine ait Sulu Han ve çevresi haritasında (Tunçer, 2001) "Tahtakale Hanı" olarak görülen (Halin bulunduğu alanın eski adı olan Tahtakale, "Tahta'l Kal'a=Kalenin altı"ndan türetilmiş bir sözcük. Suluhan'dan eski Belediye binasına kadar olan çarşığı kaplıyor) ve Ankara/Altındağ Mimarlık Rehberi ekindeki haritada da, "111" numara ile gösterilen Tahtakale Hanı ile "112" numaralı Tahtakale Hamamı'nın olduğu yerleri kapsayan bir alana kuruluyor. Mimar Robert Oerley'in tasarlayıp uyguladığı 44'ü kapalı alanlı bağımsız, 14'ü ise üstü kapalı-yanları açık bölümden oluşan yapı, 1937 yılında inşa ediliyor (Tunçer, 2017, s.149). Bina 1937 gibi henüz betonarme teknolojisinin çok yeni olduğu bir dönemde, tasarlanması dahi zor olan, göğe doğru açılan geniş ve güçlü saçakları ile dikkat çekiyor (Şekil 19). Yapıldığı yıllardan bu yana Ankaralıların sebze, meyve ve hal gereksinimlerini görece makul etiketlerle karşılayan ve hem de önemli bir sosyal mekân olan hal, yine yıllardır tepesinde sallanan Demokles'in Kılıcı'na karşın, şimdilik "rant"a direniyor.

13 1957 doğumlu Hamza Özbeyoğlu, Posta Caddesi'ne açılan Çerkeş Sokağı başındaki "Meşhur Pide 49" un sahibi Muzaffer Özbeyoğlu'nun oğlu, şimdiki Kebab-49'un sahibi.



Halin Posta Caddesi tarafından girişinin sağında ve solundaki iki dükkân, çocukluk yıllarımdan önemli anılarımı taşıyorlar. Girişin solunda bugün Kaysantaş olan yer, o zamanların ünlü kırtasiyecisi Mahmut Nedim İrengün'e ait, kısaca Mahmut Nedim olarak biliniyor (Şekil 20). Bilgi Kitap ve Yayınevi sahibi Ahmet Küflü (1930-2010); kesekâğıdı satan Mahmut Nedim Bey'in II. Dünya Savaşı yıllarında karartmada¹⁴ kullanılan kağıdın astronomik boyutlarda fiyatlanmasıyla çok zengin olduğunu, 1950'li yıllarda Garanti Bankası'nı kurduğunu anlatıyor (Küflü, 1991). Okul öncesi yıllarımda, körüklü faytonların gezindiği Posta Caddesi'nde annemle yaptığımız Hal alışverişlerimizde, Mahmut Nedim'in vitrinleri önünde durup, kutusu içindeki pergel takımı ile minik bir teraziye hayranlıkla izliyorum. Mahmut Nedim'le ilişkim, ortaokul ve lise yıllarımda okulun açıldığı günlerde, kırmızı ya da mavi etiket ve kaplama kağıdı, çizgili-kareli-düz-sarı defterler, kalemler ve diğer kırtasiye malzemelerini edinmek için, girdiğim kuyruklarla devam ediyor (Sönmez, 2016a, ss. 194,195, 197,198). Hal'e girişin sağında bugün Kahvaltı Sarayı olan yer, aklımda daha çok babamla her türlü kahvaltılık ve bakliyat almak için gittiğimiz Mudanya Pazarı olarak kalmış.

Hal'in diğer tarafında kalan Yakut Sokağı'nı geçince Anafartalar Caddesi'ne kadar uzanan bölüm, 33 numaralı Vakıf İşhanı. Binanın Posta Caddesi üzerinde bugün

iki dükkân bulunuyor. İlki 1944 yılından beri var olan Sayar Tarım San.Tic.Ltd. ki bu dükkândan tahtakurulu yıllarla baş etmek için DDT aldığımı anımsıyorum (Bitişindeki "Hamit Gold" adlı kuyumcu da sanki eski yıllarda yine tarım ilaçları satan bir mağazaydı). Üzerinde Vakıf Kuyumcular Çarşısı yazılı olan binanın zemin katı o yıllardan beri, Anafartalar Caddesi'ne paralel bir kapalı çarşı olarak sürüyor. Binanın Posta Caddesi ile kesiştiği köşesinin birinci katında şimdi 5. Noter'in olduğu daire, 1950'lerin sonlarında kâbusum haline gelen Diş Hekimi İhsan Sungur'un muayenehanesi. Köşedeki zemin kat ise Ülkü giyimevi (Sönmez, 2016b, ss.13,14, 32, 112). Bahattin Eres'in sahibi olduğu mağazada kadın konfeksiyon, çocuk elbiseleri, erkek kumaşları satılıyor (Kişisel İletişim, Yavuz İşçen, 9, 14, 20 Şubat ve 4 Nisan 2019) (Şekil 21).

Sanayi Caddesi'nden Çerkeş Sokağı'na (Kuzey-Sağ)

1941 tarihli Ankara Şehri Polis Rehberi ekindeki "9" no.lu paftada, bugün de var olan İbadullah Camisi "89", Suluhan ise "90" numaralı yerler olarak görülüyorlar. "106" numara ile gösterilen CHP Nahiye Merkezi ise, yıktırılan Akoğlu Han'ın yerine yaptırılan bugünkü "24" numaralı Öncel Han'ın olduğu yere rastlıyor (Kişisel İletişim, Yavuz İşçen, 9, 14, 20 Şubat ve 4 Nisan 2019).



Şekil 19. Ankara Hali, Yeni Hal, Sebze-Meyve Hali ve Ulus Perakende Hali'nin ilk yılları.

Kaynak: Börtüçene ve Sağdıç, 1994, s. 121.



Şekil 20. Hal'in sol girişindeki kırtasiyecisi Mahmut Nedim İrengün'ün ilanı.

Kaynak: Çetinkol, Yetiş, Özden ve Tosbi, 1944-1945, ss. 320-335.

¹⁴ Karartma Geceleri ile ilgili anılarım için bkz.: Sönmez, 2017, s.52.

Ankara/Altındağ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi ekindeki haritada ise, PTT “105-106”, Suluhan “97” ve İbadullah Camisi “98” no.lu binalar olarak gösterilmiş.

Çeşitli kaynaklarda adı Büyük Postane-Merkez Postane-Ulus Postanesi-Yeni Postane olarak da geçen bugünkü Postane ve Telgraf Teşkilatı AŞ (PTT) binası 1925’te I. Ulusal Mimarlık biçeminde inşa edilmiş. Cumhuriyet dönemi yapılarına kıyım hareketinin ilklerinden olarak 1974 yılında yıkılan binanın yerinde 1982’de inşa edilmiş. Cadde üzerindeki ikinci yapı PTT AŞ Ek Binası. İlk bina, Atatürk Bulvarı (Eski Bankalar Caddesi) tarafındaki girişinin zemininde PTT-Ulus olarak da hizmet veriyor.

Sanayi Caddesi’ni geçtikten sonra ilk bina 8 numaralı Şavban Han. Han’ın bugünkü zemin kat dükkanlarını,



Şekil 21. Bugün Anafartalar ve Posta caddelerinin kesişme noktasında bulunan Vakıflar Bankasının yerindeki Ülkü giysi mağazasının reklamı, 1949.

Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

giriş kapısının sağındaki Gül Kebap-Başkent Eczanesi-Turkcell üçlüsü ile solundaki İntikoş ve Yalçın Reklam oluşturuyorlar. İntikoş İnş. ve Tic. Koll. Şti.nin sahibi 1966 doğumlu Mehmet Ali Ohri, Posta Caddesi’nin ünlü meyhanelerinden Palabıyık’ın yerini (Palabıyıkın Meyhanesi) 1983’te satın aldığını, 1985’te Sanayi Caddesi’ndeki işyerini meyhaneden boşalan yere taşıdığını, Palabıyık’ın diğer meyhanesinin karşı kaldırımında bugünkü Yusuf Hikmet Apartmanı’nın altında TAPİ Tavuk Piliç Restoranın olduğu yere rastladığını, bu işyerine taşınmalarından 1-2 yıl kadar sonra onun da kapandığını söylüyor. Palabıyık’ın her iki meyhanesini de bilenlerden Kevork Güneş (Kişisel iletişim, 4 Şubat, 20 Şubat, 25 Mart 2019) ve Altan Öymen (2018b), karşı kaldırımdaki Büyük Palabıyık’ın rakı içilen, Küçük Palabıyık olarak da adlandırılan bu mekânın ise daha çok sarı leblebi eşliğinde ucuz şarap içilen ve ayın sonlarında Karpiç’e ya da Şükran’a gidilemediğinde zorunlu olarak başvurulmuş bir koltuk meyhanesi olduğunu vurguluyorlar. Hamza Özbeyoğlu (Kişisel İletişim, 6, 20 Şubat ve 4 Nisan 2019) küçüklüğünde bir kez uğradığı bu meyhanede, müdavimlerin ceplerinde getirdikleri leblebiyi ve kırmızı boyalı haşlanmış yumurta ile siyah turpu çakılarıyla dilimleyip birbirlerine ikram dahi ettiklerini, sadece ucuz şarabı meyhaneden aldıklarına tanık oluyor.

Posta Caddesi ile geçmiş tanışıklığım 1950’lerin öncesine dayansa da, yaşım tutmadığı için bu önemli meyhane ve lokantalarla ne yazık ki tanışamadım. Ancak, babamın ısmarlama çizmelerini yaptırmış olabileceğini sandığım, hemen bitişiğinde şimdi Yalçın Reklam’ın olduğu yerdeki Yapar Saraç’ın, kapısının üstüne ve caddeye diklemesine yerleştirilmiş “engel atlayan bir atlı”lı tabelasını ve vitrinindeki “ahşap bacağa geçirilmiş siyah çizmeyi” hatırlıyorum. Sanırım, meyhane bu saracıyeye bitişik olduğu için aynı anda gözüm onun vitrinine de kaymış olabilir. Zira onun vitrininin yarı yüksekliğinin alt kesiminde yer alan beyaz tül perdelerin ardını merak ediyor, ama ne olduğunu bir türlü göremiyor ve pek anlayamıyorum (Sönmez, 2016a).

Şavban Han’ın altında Ekrem Bilgin’in kurduğu, o yıllarda 10 kapı numaralı olan Başkent Eczanesi, 1946’dan kalma (Şekil 22). Koyunpazarı’nda yine 1946 ruhsatlı Derman Eczanesi’nin sahibi, 1927 doğumlu, halen eczanesinde hem de dermatolog olarak çalışmakta olan, İltekin İlkokulu-Cebeci Ortaokulu-Atatürk Lisesi üçlüsünden



büyüğüm, Dermatolog-Eczacı Niyaz Dermancı'dan¹⁵ öğrendiğime göre (Kişisel İletişim, 18 Şubat 2019); Niyaz Bey, Ekrem Bey'in kızı Ayla Bilgin ile evleniyor. Tezgâh ve camekânları o yıllardan kalan Başkent Eczanesini, 1982'den bu yana Niyaz Bey'in oğlu, Ekrem Bey'in torunu, Hakan Dermancı işletiyor.

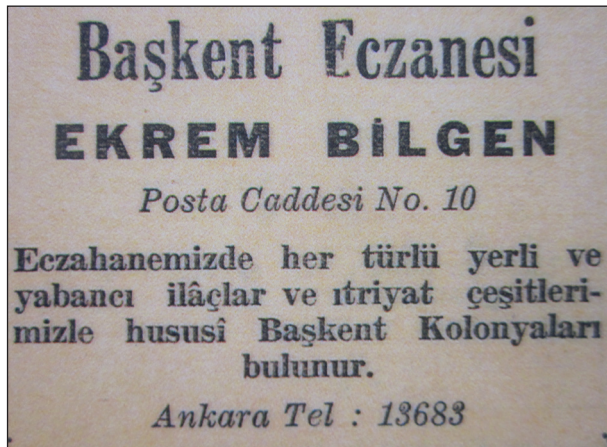
Bugün altında Hosta'nın bulunduğu 10 numaralı Altuğ Han, bir zamanlar Menderes Han'mış. Mehmet Ali Ohri, Han'ın Mendereslere ait olduğunu, Mehmet Hamurkaroğlu da (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019) Mendereslerin olduğu yıllarda bir kez Berrin Menderes'in geldiğini hatırlıyorlar.

Girişinin sol altında Vodafone, sağ altında ise Nakkaşoğlu Kuruyemiş'in olduğu 12 no'lu bina yapımı 1958 öncesinde gerçekleşen Hızal Han. O yıllarda binanın 12/A bölümünde, yarım hissedar Fuat Hızal inşaat malzemeleri ticareti yapıyor. Mehmet Hamurkaroğlu ailesi, diğer yarının sahibi Ahmet Hızal'ın boşalttığı bölüme 1958'de Temel Ticaret olarak yerleşiyorlar. Firma adlarını Hamurkaroğlu Tic. Koll. Şti. Bekir Hamurkaroğlu ve oğulları olarak değiştirerek, 1958-1962 arasında Hızal Han'da kalıyorlar. Mağazalarını 1962'de, Modern Çarşı'nın cadde üzerindeki 27/H numaralı

daireye taşıyıp, 1977'de tasfiye olana kadar varlıklarını orada sürdürüyorlar.

8 numaralı Şavban Han'ın Sanayi Caddesi yönünde bitişiğindeki Denizbank ile TEB'in aralarından giren kısacık sokağın adı Pul Sokak. 1924 tarihli, eski yazılı Ankara Haritası'nda İbni Gökçe Camisi adlı bir yapı var (Şekil 23). Bu yapının Pul Sokağı'nda olup "1" kapı numarası taşıdığı ve Gökçeoğlu Mescidi olarak adlandırıldığı da biliniyor (Konyalı, 1978, s. 38). Yavuz İşçen¹⁶, Sanayi Caddesi'nden giren Pul Sokağı'nın, bugünkü Şavban Han ve bitişiğindeki Denizbank'ın arkasından "L" şeklinde Posta Caddesi'ne kıvrıldığını, sokağın bugün olmayan bu kısmı ile mescidin "12" numaralı Hızal Han'ın olduğu yerlere rastladığını saptamış (Kişisel İletişim, 9, 14 Şubat ve 4 Nisan 2019). Nitekim cami (mescit), 1929 Kadastral Haritası'nda, Kızılbey Caddesi üzerinde bir çıkmaz sokak olan Pul Sokağı'nın köşesinde, "alem işaretli ve yeşil renkli dini yapı" olarak işaretlenmiş. Ayrıca, Ankara/Altındağ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi ekindeki haritada da "104" no.lu yapı olarak, cadde üzerinde işaretlenmiş. Bina, 1941 yılında "kadro harici bırakılarak" depo ve dükkân olarak kiralanmış. 1947 yılında 21.302 TL.'ye satılmış (Altındağ'ın Manevi Coğrafyası, 1998, s. 192). 1947 yılında da yıktırılmış (Ankara/Altındağ tarihi kent merkezi mimarlık rehberi, 2011).

14 ve 16 numaralı binalar Zümrüt Otel'e ait. Araştırma yaptığımız günlerde içinde "17.12.2018'de Yapı Kredi Bankası'nın boşalttığına" ilişkin bir not gördüğümüz 14 no.lu yapı Zümrüt Otel'e ek olarak yapılmış. Zemin katını bugün "ING Bank"ın kullandığı 16 no.lu yapının üst katı Zümrüt Otel. Otelin aslı ise Aslan Han ve Şark Halı Pazarı. Yavuz İşçen'in saptamalarına göre (Kişisel İletişim, 9, 14, 20 Şubat ve 4 Nisan 2019), 1930'larda Karaoğlan Caddesi'nde Şark Halı Ticarethanesi olarak görülen dükkân, 1951'de Şark Halı Pazarı adıyla ve Hayri Aslan'ın sahipliğinde Memurlar Kooperatifi arkasındaki adresine taşınmış. 1960 başlarında Posta Caddesi'nde 16 numaraya geçmiş olduğuna göre, Han bu yıllarda yapılmış olmalı (Şekil 24). Yerini Zümrüt Otel'e bırakan Şark Halı Pazarı, halen Hayri Aslan'ın oğlu Hasan Aslan'ın sahipliğinde, Kasım 2013'te taşındığı, Eskişehir



Şekil 22. Şavban Han'ın altındaki Başkent Eczanesi'nin kartviziti (O zamanki kapı numarası 10).

Kaynak: Eski Dostlar Aramızda, 2007, s.53.

15 1927 doğumlu Niyaz Dermancı, Posta Caddesi No:8/B Şavban Han'da Başkent Eczanesi sahibi Hakan Dermancı'nın babası.

16 1958 doğumlu Ankara araştırmacısı Yavuz İşçen, *Cadde Anafartalar* kitabının yazarı.

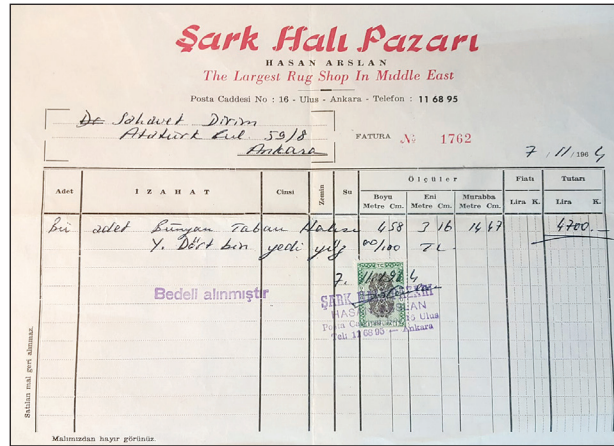


Şekil 23. 1924 haritasında İbni Gökçe Camisi'nin (Gökçeoğlu Mescidi) yeri (Büyük sarı daire içinde kalan çıkmaz sokaktaki yapı).

Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

yolundaki 4 katlı Şark Halı Showroom Plazada faaliyet gösteriyor.

Posta Caddesi'nde 12-14-16 numaralı yapıların bulunduğu yerlere çatal biçiminde açılan ve bugün var olmayan Sivas adlı bir çıkmaz sokak ile "Taşdöşeme" sokağına açılan Akar adlı iki sokak varmış (1929 tarihli kadastral haritada Kızılbey Caddesi yazısının ikinci "D" harfinde güneye doğru açılan çıkmaz sokak ile, "Dar Sokak" olarak adlandırılmış iki sokak). Halen Ulus İşhanı'nda gümüş takıcılıkla iştigal eden 1933 doğumlu Kamil İzmirlier¹⁷ (Kişisel iletişim, 1 ve 25 Mart 2019) çıkmaz Sivas Sokağı'nın en ucundaki 7 numaralı, "bahçesinde 300 tane gül-mermer havuzunda alabalıklar-Kütahya çinili çeşmesi ve üzerinde heykeli olan" evde oturmuş. Babasının 1940 yılında satın aldığı bu evde 1962'ye kadar yaşamışlar. Kamil İzmirlier'in anlattığına göre, vilayetçe satışa çıkarılan sokaklarının cadde tarafına Aslan Han ve Pasajı'nın yapılmasıyla sokak iptal edilmiş. 1962-1964 arasında evleri kirada iken, kiracılarına hanın içinden bir geçit hakkı tanınmış. Kiracının çıkması ve



Şekil 24. Şark Halı Pazarı'na ait 7.11.1964 günlü fatura.

Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

kendilerinin de evleri ile ilgilenememeleri nedeniyle evleri yıkılarak otopark haline getirilmiş. Havuz, heykel, çeşme ile bahçe, handan ve ek otel binası inşaatından artan molozların altında kalmışlar.

17 1933 doğumlu A.Kamil İzmirlier, Sivas Sokağı No:7'de 1940-1962 arasında ev sahibi, halen Ulus İşhanı'ndaki Moda Model'in sahibi.



50 yılı aşkın süredir caddenin karşısındaki Cündoğlu Han'la ilişkili yaşayan Ahmet Soytürk'ün, "Zümrüt Otel'in olduğu yerde bir gecekondunun olduğu, yıkılıp Akar Sokak'la birlikte otele dönüştürüldüğü, keza 14 numaralı binanın yerinde çıkmaz bir sokak olan Sivas Sokağı'nın bulunduğu" yine çocukluğunu karşı sıradaki Yusuf Hikmet Apartmanı'nda geçirmiş olan Behzat Tamer'in¹⁸ (Kişisel iletişim, 25 Şubat ve 1 Mart 2019), daha önce var olan Akar Sokak'ın Zümrüt Otel'in yapılmasıyla birlikte kaybolduğu şeklindeki açıklamaları, Kamil İzmirli'er'in anımsadıklarıyla örtüşüyor. Yani iki eski sokak, rant ve betonarme uğruna yok edilmişler, tıpkı Çerkeş Sokağı'na açılan benim Gonca Sokağım gibi.

18 kapı numaralı İş Bankası binası, 17 Eylül 2018'den itibaren "İktisadi Bağımsızlık Müzesi"ne dönüştürülen, 1929 Giulio Mongeri tasarımı binadan nakledilen ve 1947-1948 yıllarından kalma Vadesiz Küçük Cari Hesap sahibi olduğum Ankara Şubesini barındırıyor. Eski Anafartalar Şubesi, Ulus Şubesi ile birleştirilmiş.

20 numaralı ATO Han, bir süreliğine 30 no.lu binaya taşınan eski Ankara Ticaret Odası binasının yıkılmasıyla oluşturulmuş. Şu an için zemin katın sol girişinde CESA Arçelik Beko, sağ girişinde ÖZMED Medikal firmaları var.

22 no.lu binanın yerinde Esen Çarşısı varmış. Mehmet Hamurkaroğlu da (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019), cadde üzerinde Girek Kardeşler'in ve Necip Kıvanç'ın hırdavatçı dükkânları ile Mahmut Öncel'in halı mağazasının olduğu günleri hatırlıyor. Çarşı yıkılınca bina, önce Pamukbank'a ev sahipliği yapmış. Şimdilik QNB Finansbank'ı barındırıyor.

24 kapı numaralı Öncel Han binası, yıkılan Akoğlu Han'ın yerine yapılmış. 1941 tarihli Ankara Şehri Polis Rehberi'nde CHP Nahiye Merkezi "106" numaralı binada gösteriliyor. Öncel Han'ın bugünkü zemin katında, Şengül Kuruyemiş-Erdem Medikal-ORSA Elektrik İnşaat Taah. Ltd. Şti. firmaları bulunuyor. Mehmet Hamurkaroğlu'dan¹⁹ edindiğimiz bilgilere göre (Kişisel İletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019) 26 no.lu bina, alt katını tümüyle Şaban Diri'nin sacçinko-demir vs. ticaretiyle uğraşan firmasına ev sahipliği

ettiği sırada, sahibi Ahmet Karamancı tarafından Doğan Elektrik firmasına satılmış. Daha sonra bina bölünerek iki ayrı mağazaya kiralanmış. Bugün binanın 26/1 no.lu dairesinde Seri AVM, 26/2 kısmında ise Seçkin İnşaat Hırdavat firmaları var.

28 no.lu Ege Han, 1937 tarihli bir fotoğrafta Ankara Ticaret ve Sanayi Odası olarak görülüyor (Şekil 25). Sonraki yıllarda ATO, fotoğrafta da yer alan, bitişiğindeki 30 numaralı binada da hizmet veriyor. Bugünkü görünüşleriyle o fotoğrafın farkı her ikisinin üstlerine birer kat daha çıkmış olması. Caddeye bakan alt katlarında şu anda Doyma XX - Arpacı Ticaret adlı işyerleri var. 1937'de Çerkeş Sokağı'na açılan Nurtopu Sokak'ta doğan Kumaşlı Terzi Güneş Usta, halen Han'ın 25 no.lu dairesinde "ısmarlama erkek elbisesi" dikimini sürdürüyor (Sönmez, Aralık 2017). Kevork Güneş, 1955 yılında Egehan'ın bodrum katındaki (Taşdöşeme Sokağı girişinde, kot farkı nedeniyle zemin kat) terzilerden Simon İncegül'ün yanında çalışmaya başlamış. Askerlik dönüşünde ağabeyi Gabriel Güneş ile önce evde atölye kurmuş, 1965'de ise Egehan'ın bodrumunda kendi işyerlerini açıp, 1979'da da bugünkü yerlerine taşınmışlar. Egehan'daki dükkânında 40. yılına artık tek başına giren Güneş Usta, eski yıllarda hepsi de bodrumda olan terzilerden, Artin Balaban'ı, Keam Arslangül'ü, Tatyos Demircan'ı, Ohannes Palacı'yı, Agop ve Zaven Çileker kardeşleri, Sıvacı Humayık'ın terzi oğulları Nişan, Hampar ve Agop'u hatırlıyor. Hanın diğer katlarında sünnetçi M.Ali İzgi'nin, Foto Çetin'in, Operatör Doktor Cavit Günay'ın, Çocuk Doktoru Miran Kiremitçi'nin işyerleri var. Han'da ayrıca, adları tam hatırlanamayan mühendis, mimar, avukat, müteahhit ve tabelacılar da bulunuyor.

Han'ın güney yanındaki Taşdöşeme Sokağı girişinde Han sahibi Kemal Sümer ile kardeşi Cemal Sümer'in, Ege Birliği adlı ticarethanelerinin buhanesi ile Ermeni kökenli buzdolabı imalatçısı Toros İpeker'in dükkânı var. O günlerde peynir-krema-zeytin-zeytinyağı ticaretiyle uğraşan Ege Birliği'nin satış mağazası, Anafartalar Caddesi'ne merdivenlerle açılan Şekerciler Sokağı'nda. Kemal Sümer'in ölümünden sonra firmanın hissedarlarından olan Kaya Çetinkaya ise, eşimin halasının eşi.

18 1950 doğumlu Behzat Tamer, Posta Caddesi No:23 Yusuf Hikmet Apartmanı'nda 1950-1957 yılları arasında kiracı.

19 1945 doğumlu Mehmet Hamurkaroğlu, Posta Caddesi No:12/B Hızal Han'da 1958-1962, No:27/H Modern Çarşı'da 1962-1997 arasında işyeri sahibi.

30 numaralı binanın zemin katı bugün için Soykan Market, üst katları da onun deposu olarak kullanılıyor. Ankara Ticaret Odası (ATO), 1923 yılında Anafartalar Caddesi'nde Ankara Ticaret ve Sanayi Odası olarak faaliyete geçmiş. 1950'de kurulan ve bu binada hizmet veren TOBB'ne öncülük etmiş. Mehmet Hamurkaroğlu'dan edindiğim bilgilere göre, TOBB'nin yeni binasına geçmesiyle ve ATO'nun 20 no.lu binayı ATO Han'a dönüştürmeye karar vermesiyle, 30 no.lu binaya bu kez ATO taşınmış. 1963'te kurulan Ankara Sanayi Odası (ASO) da ilk yıllarında bu binalarda ATO ile birlikteymiş. Mehmet Hamurkaroğlu, 30 no.lu binanın çeşitli katlarında Türkiye İktisat Gazetesi ile Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi bürolarının, zemin katta bu gazetelerin basıldığı matbaanın, teras katında öğle yemeklerine açık olan Tüccar Lokantası ile Tüccar Kulübünün olduğu günleri ve Posta Caddesi'nde açılan ilk banka şubesi olan Etibank'ın da 1956-1957 yıllarında bu binanın caddeye açılan zemin katında yer aldığı günleri de hatırlıyor.

30 no.lu binanın bittiği yerde Çerkeş Sokağı'na inen merdivenler, aşağıda tam karşıda da XVI.-XVII. yüzyıllara tarihlenen İbadullah Camisi var. Hemen sağ ileride, Çerkeş Sokağı'na açılan, çıkmaz Gonca Sokağı'nda geçen



Şekil 25. Posta Caddesi 28 numaradaki eski Ankara Ticaret ve Sanayi Odası binası.

Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

1950 öncesi çocukluk günlerimden; bu caminin minaresine günde 5 kez tırmanan müezzinin, başparmaklarını kulaklarının arkasına yerleştirip şerefenin dört bir yanını dolanarak, hoparlörsüz okuduğu “Türkçe Ezan”ları çok net hatırlıyorum (Şekil 26).

Hasan Paşa Hanı olarak da bilinen ve vakfiyesi 1508'de düzenlenen 38 kapı numaralı Sulu Han'ın 1508-1511 yılları arasında yaptırıldığı varsayılır. “Aşağı Yüz”ün önemli bir ticari merkezi olarak yüzyıllarca varlığını sürdüren Han 63 odalı ve 10 dükkánlıdır (ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü'nün 1971 tarihli restitüsyonunda 102 olarak görülüyor). 1929 Tahtakale Yangını bu Han civarında başlayıp, Tahtakale Çarşısı'nı, Tahtakale Hamamı'nı, Hasan Paşa Hamamı'nı ve Haseki Camisi'ni büyük hasara uğrattır. Bu mekânlar yıktırılır, yanan yerler doldurularak seviye yükseltilir, Han'ın birinci katı seviyesinden Posta Caddesi geçirilerek Kızılbey Caddesi ile devamındaki Uzun Çarşı'nın aksları değiştirilir (Tunçer, 2011). Bu yıllarda Han küçük



Şekil 26. Posta Caddesi'nden Çerkeş Sokağı'na inen merdivenler ve İbadullah Camisi (Cami penceresi üzerinde bugünkü Kebap 49'un temeli olan “Meşhur Pide 49” un reklamı görülüyor).

Kaynak: Hamza Özbeyoğlu Koleksiyonu.



bir hal görevi üstlenir, Ankara'ya göç eden evsizlerce kullanılır, uzun yıllar ihmal edilir (Şekil 27). 1980'lerdeki rekonstrüksiyon²⁰ sonrasında bugünkü haline getirilerek, "takıcı-boncukçu-yapma çiçekçi" gibi bence doğasına hiç de yakışmayan sakinlerine tahsis edilir. Bence Han'ın, antikacı-kuyumcu-deri eşyacı-tiftikçi-halıcı-kilimciler ile sergi salonları ve sanat galeri ve atölyelerinin kullanımına sunulması çok daha uygun olacaktır. Gonca Sokaklı yıllarımda yasaklı yerlerimden sayılan, evsiz ve yersizler ile berduşlar ve ispirotcuların yurdu olan bu Han'ın; Suluhan Sokağı girişindeki teneke levhalarla kaplı kapısının aralığından birkaç çocuk merakla içeriye bakıp, harap yapılar arasında bir hareketlilik sezince korkuyla kaçıştığımızı hatırlıyorum. Sulu Han'ın bugünkü Posta Caddesi yüzünde, giriş kapısının solunda Gemlik Zeytin Evleri-Güler Mandıra-Duru Ayakkabı Çanta, sağında ise Salur Züccaciye-Ağaoğlu Çorap-Suluhan Kuruyemiş adlı dükkânlar yer alıyor.

Sulu Han'ın bitiminde başlayan Tenekeçiler Sokağı, Ankara'nın halen canlılığını koruyan Tenekeçiler-Sobacılar Arastası (Çarşısı)na çıkıyor, sokak soldaki merdivenlerden Anafartalar Caddesi'ne tırmanan bölümünde Şekerciler Sokağı adını alıyor.

Posta Caddesi'nin sağ kaldırımdaki son binası, 1994'te ölen Mahmut Gürbüz Hanife ait, bitişik iki blok görünümü, 42 numaralı Hanif Han. Binanın zemin katında Altınkaynak, Yusuf, Altunbaş, Safir adlı kuyumcu mağazaları bulunuyor. Binanın Anafartalar Caddesi'ne dönen köşesindeki eskilerde adı Zeynel olan Seval kuyumcusu, daha önce aynı caddenin aşağı kesimlerinde iken 1994 yılında bugünkü yerine taşınmış. Bir ara Terzi Ali Diker ile komşuluk yapmışlar. Daha öncesinde ise aynı yeri bir Şapka Tuhafiye Evi işgal etmiş (Şekil 28). Han'ın Anafartalar Caddesi yüzündeki diğer işyerleri Ural Tuhafiye, Üçeller ve Ali İlhami Aytaç'ın Türk Çorap Deposu mağazaları. Bugün 24 numaralı kapısında



Şekil 27. Yangın ve yıkım sonrası-Onarım öncesi Sulu Han ve etrafında barınan yoksullar.

Kaynak: Yavuz İşçen Koleksiyonu.

²⁰ Rekonstrüksiyon: Aslına uygun olarak yeniden yapım.

Hanif Kuyumcular Çarşısı yazılı olan Hanif Çarşısı, bir zamanlar kadınların, dükkânın ortasına yığılan seri sonu ayakkabıların diğer tekini bulmak için boğuştuıkları Güneş Mağazası'na da ev sahipliği yapmış.

Beş Kaynağa Göre Posta Caddesinin Diğer Yerleşim Ayrıntıları

Posta Caddesi incelemelerim sırasında iletişim kurduğum iki değerli araştırmacının arşivleri ile (Yavuz İşçen ile 9-20 Şubat ve 4 Nisan 2019 günlü yazışmalarımız, 14 Şubat 2019 günlü görüşmemiz; Mehmet Hamurkaroğlu ile 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019 günlü yazışmalarımız), Kaynakça bölümünde kimliklerini verdiğim üç rehber kitaptan (Türk Ticaret Rehberi ve Adres Kitabı,

1944-1945; Türkiye Kılavuzu, cilt:1, 1946; Eski Dostlar Aramızda: Reklamlarda Ankara, 1935-1967); onların verdikleri tarihlerde Posta Caddesi'nde oldukları bilinen, ancak yukarıdaki incelemelerimiz dışında kalan, kimi kurum, kişi ve işyerlerini listelemeyi, caddenin tarihine not düşmek ve yapılabilecek yeni araştırmalara ipuçları sunmak açısından uygun görüyorum (O tarihlerdeki kapı numaralarını, kişi ve bina adları ile unvanlarını aynen bu kaynaklardaki gibi sıralıyorum).

Yavuz İşçen (Kişisel iletişim, 9, 14, 22 Şubat ve 4 Nisan 2019), tarihini verdiği kaynaklarda, apartman adları ve kapı numaralarına göre eriştiği kişi ve firmaları, uğraşı alanlarını da belirterek Tablo I ve Tablo II'deki gibi sıralıyor:



Şekil 28. Hanif Han'ın Anafartalar Caddesi tarafından eski bir görünümü.

Kaynak: Hanif Han Yönetimi Koleksiyonu.

**Tablo I.** Posta Caddesi'nin Sol Tarafındaki Esnaf ve İşyerleri (Tek Numaralar)

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres	Belgelenebildiği Tarih
Orkide Çiçek Evi		Sanayi Caddesi köşesine yakın bir yerde	
Kamil Kale	Kalorifer, sıhhi tesisat, tıbbi malzeme	No:19/4-5 Mermerci Apt	1946, 1950, 1953
Basri Köslü	Otomobil yedek parça, benzin ve gaz yağı	No:15	1946
Kemal Kale	Kalorifer, sıhhi tesisat, tıbbi malzeme	No:19/3 Mermerci Apt	1946, 1950, 1953
Karındaş	Deri, yün ve taahhüt işleri	No:19/4-5 Mermerci Apt	1946
Mahmut Dermaner	Hastane ve laboratuvar malzemeleri	No:19/6, Mermerci Apt	1950
Acar İthalat, İhracat ve Mümessillik Ltd.Ort.		No:41	1953
Salih Çubukçuoğlu	Bakkaliye	No:47	1946, 1950
Kevork Kıvançlı	Kundura yapım ve satışı	No:71	1950
Necati ve Naci Akdemir	Halı ve kullanılmış mobilya	No:97	1946, 1950

Tablo II. Posta Caddesi'nin Sağ Tarafındaki Esnaf ve İşyerleri (Çift Numaralar)

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres	Belgelenebildiği Tarih
Cemal Ünlü	Bakkaliye	No:20	1946
Kazım İlsev	Saraciyeye	No:22	1946, 1950
Ankara Şen Evler Yapı Koop.		No: 10, Esen Apt.	1950
Baki Hız	Billuriye, oyuncak, itriyat	No:60, Akoğlu Apt	1950
Kenan Sübakan	Radyo, elektrik ve sinema makineleri	No:64	1950
Mahmut Mesuliyetli Hukukçular Ev Yapı Koop.		No:64	1946- 1950
Vedat Mete	Eski antika halı satışı	No:66	1946
Akdeniz Güven Ticaret Türk Ltd. Şti.		No:72 İçel Apt.	1941, 1946, 1953
M.A. Hanif Kardeşler	Motorlu taşıtlar, petrol, benzin	No:90,	1946, 1949
Sabri Elkey	Tuhafiye, kürk satış ve dikişi, antikacı	No:92 Hanif Apt. Alt kat	1946, 1950
Hikmet Gürsel	Tüccar terzi, şapkacı ve şapka imalatı, manifatura	No:96, No:98	1946 1950
Ziya Eroğlu	Radyo satışı ve tamiri	No: 100, Hanif Apt	1946

Bugün de var olan kimi binaların kapı numaralarının, o tarihlerdeki kapı numaraları ile farklı olmaları, keza o gün olup da bugün var olmayan kimi yapı adları; 1945'lerden bu yana geçen süre içinde Posta Caddesi'nde, parsellerin birleştirilerek kimi binaların yok edildiğini ve daha büyük yapılara geçildiğini gösteriyor.

Posta Caddesi bilgileri 1957'ye kadar inen Mehmet Hamurkaroğlu (Kişisel iletişim, 9-11-12-20-22 Şubat ve 16 Mart 2019) ise kişi ve işyerlerini uğraşları itibariyle Tablo III ve Tablo IV'deki gibi anımsıyor:



Tablo III. 1957 Yılı İtibariyle Posta Caddesi'nin Sağ Tarafındaki Esnaf ve İşyerleri (Çift Numaralar)

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres
	Büyük bir kırtasiyecisi	No: 10, Menderes Han
İhsan Tiritioğlu	İnşaat çivisi	No: 14, İki katlı binanın alt katı
Hayri Aslan	Halıcı	No: 16 Aslan Han cadde üzeri
Mithat Akman ve Killoğlu Ticaret	İnşaat Malz.	No: 16 Aslan Han pasaj girişi
	Camcı, Lokanta	No: 16 Aslan Han pasaj girişi
	Müteahhit, mimar, mühendis büroları, spor berberi	No: 16 Aslan Han üst katlar
Ankara Koll. Şti	İnşaat malz.	No: 18
	Esnaf Lokantası	No: 18
ATO Binası		No: 20
Muhterem Erkmen	Hırdavat ve teknik malz.	No: 20 Cadde üzeri
Girek Kardeşler	Boya, hırdavat	No: 22 Esen Çarşısı
Necip Kıvanç	Hırdavat	No: 22 Esen Çarşısı
Mahmut Öncel	Hırdavat	No: 22 Esen Çarşısı
İstanbul Matbaası		No: 22 Esen Çarşısı bodrum kat
Somdemir Koll. Şti.	İnşaat malz.	No: 24 Akoğlu Han
Hayri Altınfirça	Tabelacı	No: 24 Akoğlu Han Alt kat
	Fotoğrafçı	No: 24 Akoğlu Han Alt kat
Yayla Ticaret	İthalat-ihracat	No: 26 Ahmet Karamancı binası

Tablo IV. 1957 Yılı İtibariyle Posta Caddesi'nin Sol Tarafındaki Esnaf ve İşyerleri (Tek Numaralar)

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres
İstanbul Ticaret	Yangın malz. ve hortum	No: 19 Mermerci Han
	Kaliteli bir erkek ayakkabıcısı	No: 19 Mermerci Han
Erkunt Döküm Sanayi		No: 19 Mermerci Han
Orkide Çiçekçilik		No: 19 Mermerci Han
Tekmal Ticaret Ltd.	Vida, civata, elektrot	No: 21 Kızılbey Han
Osman Algan	Özel elekt. malz.	No: 21 Kızılbey Han
Osman Palabıyık	Radio tamirhanesi	No: 23 Yusuf Hikmet Apt.
	Binanın köşesinde zengin çeşitli bir büfe	No: 23 Yusuf Hikmet Apt.
Bekir Ayaroğlu	Kitap-kırtasiye	No: 27 Başkent Pasajı

1944-1945 Türk Ticaret Rehberi ve Adres Kitabı'nın 320-335. sayfaları arasında yer alan "Ankara" bölümünde "Posta Caddesi" adresli şu firmalar Tablo V'te verilmiştir.

**Tablo V.** 1944-1945 Türk Ticaret Rehberi'nde Posta Caddesi Esnafı ve İşyerleri

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres
Sabri Çolpan	Bilumum gıda maddeleri	No: 3
Osman Demirkol	İnş. mlz., demir	No: 12
Akdeniz Ticaret TAŞ	Bilumum inş. mlz.	No: 12
Mehmet Selim Geze	Kimyevi maddeler, inşaat	No: 14
Vasfi Köslü	Otomobil aksamı	No: 15
Ethem Köslü	Otomobil ve inşaat	No: 17
Ahmet Erkmen	İnşaat malz.	No: 18
Reşit Katipoğlu	Otomobil yedek parça, inş. mlz.	No: 19
Kazım İlsev	Saraciye	No: 22
Mehmet Besim Özgenel	İnş. mlz.	No: 26
Hakkı Demircioğlu	Ziraat aletleri, inş.mlz.	No: 42
Hasan Kardeşler	Müteahhit	No: 44
Akdeniz Güven Türk Ltd.Şti.	İnş. mlz.	No: 72
İsmail Ozan	İnş. mlz.	No: 73
Üzeyir Avunduk	Silah, makine, komisyon, müt.	Kudret Han
Ahmet Karamancı	İnş. müt.	İçel Apt.
Kemal Kale	İth. İhr. kom.	Mermerci Han
Rıfat ve Asım Köknar	İnş. işleri	Mermerci Han
Saffet Çiftçioğlu	Ziraat aletleri	Mermerci Han
İhsan Ülkün	Deri ve erzak	Naci Pasajı
Mehmet Sungur	Erzak, inş. müt.	Naci Pasajı
Mithat Ömer Karakoyun	İnş ve motör işleri müt.	Naci Pasajı
M.Ahmet Hanif Kardeşler	Oto mlz., Şevrole ve Zündapp acentası	Hanif Apt

1946 tarihli Türkiye Kılavuzunun 1.Cilt 224-232. Sayfaları arasında, bir önceki kitapta da bulunmaları nedeniyle yinelemeyeceğim kimi Posta Caddesi firmalarına ilaveten Tablo VI'daki tüccar ve işadamları var.

Tablo VI. 1946 Türkiye Kılavuzu'nda Posta Caddesi Esnafı

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres
Mazlum Kuran	İnş. müt.	No:19
Şeref Tanurhan ve Mustafa Berkit	Müt.	No:70
Sabri Elkey	Kürkçü	No: 92
Hikmet ve Haşmet Gürsel	Şapka, çanta mağ.	No: 98
Şerif Çapan	İnş. müt.	Yağcıoğlu Apt
Saip Özer	Doğum ve Kadın Hast. Müt.	Hikmet Apt
Arif Molu	İth. İhr.	Hanif Apt
Sabri Arca	Müt.	Hanif Apt

Tablo VII. Eski Dostlar Aramızda: Reklamlarda Ankara, 1935-1967’da Posta Caddesi Esnafı

Firma /Kişi Adı	Uğraşı Alanı	Adres
Güneş Emlak, Hakkı Akbaşoğlu	arsa-ev-apartman-daire alım satım işleri	No:10/4
ANTAŞ Havacılık ve Turizm Ltd.Şti.		No:19
Akın Koll.Şti. Seyit Ali Akın-Şükrü Akın	Michelin lastikleri, Peugeot 203	No: 21
Ankara Emlak, Hayri İpekli		No:27 Arslan Han
HIZIŞ-Fuat Hızal	Sihhi tes. ve bilumum inş. mlz.	No: 28
Orhan	Dekorasyon İşleri	No: 28

VEKAM yayınlarından Eski Dostlar Aramızda: Reklamlarda Ankara, 1935-1967’da ise o yıllara ilişkin kartvizit ya da ilanları bulunan kimi Posta Caddesi işyerleri Tablo VII’de verilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Cumhuriyetin ilk yıllarında inşa edilen az sayıdaki apartmanın arasında kalan Kızılbey Caddesi ile uzantısındaki bazı sokakların birleştirilmesinden oluşturulan Posta Caddesi; sadece 27 yıl yaşayabilen Devrim İlkokulu’nun 1957’de yıktırılıp yerine Modern Çarşı’nın yapılmasıyla başlayan süreçte, küçük yapılarının çok katlı ve birleştirilmiş parselli büyük işhanlarına dönüşmesiyle, Ankara’nın pek çok yeri gibi ranta ve betonarmeye teslim olmuş, hatta Pul, Akar ve Sivas sokakları bu kısımlardan paylarını alarak haritadan silinmişlerdir.

O yılların ticari hayatına ve çok renkli mozayigine kahveci, diş teknisyeni, terzi, buzdolabı imalatçısı, ayakkabıcı, bakkal vb. gibi türlü uğraşlarla karışan Ermeni asıllı yurttaşlarımız işyerlerini terk etmişler, özellikle Tercüme Bürosu-Adliye-Bankalar-ATSO gibi kuruluşların çalışanlarının buluşma mekânları olan dönemin ünlü lokanta ve meyhaneleri bu kuruluşların taşınmalarının yanında, kent merkezinin Ulus’tan Yenişehir’e kaymasıyla kapanmak durumunda kalmışlardır.

Kanımcı yeni belediyeçilik döneminde, betonlaşmanın sınır tanımayan zinciri frenlenerek, Cumhuriyet Ankara’sı ve Ulus’unu eski kimliğine kısmen de olsa kavuşturmak yönünde kimi düzeltme ve düzenlemeler yapılabilir. Bu doğrultuda ilgili, gönüllü ve yetkililerce;

- 1937 yapımı olan Ulus Hali’nin aslına sadık bir onarımdan geçirilerek, eskiden olduğu gibi sadece sebze, meyve ve gıda işyerlerine tahsis edilmesi,

- Anpark’ın çok katlı olarak yeraltına alınması, üzerine ise Devrim İlkokulu binasının aynen inşa edilip, Ankara’da eksikliği duyulan kent müzesine dönüştürülmesi,
- Yapıldıkları tarihlerden bu yana kimi değişiklikler geçirmiş olsalar da, Kudret (1928), Yüzbaşıoğlu (1938), Cündoğlu (1948) gibi hanlarla; Yağcıoğlu (1927), Ege (1937 öncesi), Yusuf Hikmet, Akbank (1924) gibi apartmanların ve Başkent Pasajı’nın (1946-1951 arası) onarım ve korumaya alınarak Posta Caddesi’nin eski görünümüne katkıda bulunmalarının sağlanması,
- Tenekeçiler Sokağı’ndaki işyerlerinin onarılıp “arasta” olarak canlılık kazandırılması,
- Cündoğlu Han’ın zemin kat dairesinin duvarlarındaki Abidin Dino’ya ait duvar resimlerinin gün ışığına çıkarılması, hatta bu daireye minik bir “Abidin Dino Müzesi” kimliği verilmesi,
- 1508-1511 yıllarında yaptırılan Sulu Han’ın, bugünkü takıcı, boncukçu, yapma çiçekçi gibi sakinlerinden arındırılarak, antikacı, kuyumcu, derici, tiftikçi, halıcı ve kilimciler ile sergi salonları ve sanat galerilerinin kullanımına sunulması; bir odasının “sof” ile ilgili tüm bilgilendirmelere ayrılması, bir köşesinde ise hanın geçmişi ve onarımıyla ilgili video gösterimleri yapılması,
- Caddenin eski meyhanelerinden birinin, duvarlarında müdavimlerinin kimlik bilgilerini ve dönem fotoğraflarını da sergileyecek şekilde ya da sadece Ankara yemekleri veren bir lokanta olarak yeniden canlandırılması üzerinde düşünölmeye değer konulardır.



Kaynakça

- Aksoy, F. (2000). *Kürdün meyhanesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Altındağ'ın Manevi Coğrafyası. (1998). Ankara: Altındağ Belediye Başkanlığı.
- Anadol, K. (1998). *Karşı yaka memleket*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Ankara/Altındağ tarihi kent merkezi mimarlık rehberi. (2011). Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.
- Ankara şehri polis rehberi. (1941). Ankara: Ankara Emniyet Müdürlüğü.
- Arısoy, E. (2004). Nerede Ankara'nın o eski meyhaneleri. *Ankara Magazine*, 34.
- Bayraktar, N. (2016). Başkent Ankara'da Cumhuriyet sonrası yaşanan büyük değişim : Modern yaşam kurgusu ve modern mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 67-80.
- Börtüçene, D. ve Sağdıç, O. (1994). *Ankara posta kartları ve belge fotoğrafları arşivi kataloğu*. Ankara: BelKo.
- Büyükyıldız, F. (2008). *Başka kent Ankara*. İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Cangır, A. (2007). *Cumhuriyetin başkenti*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çetinkol, H., Yetiş, K., Özden, T. ve Tosbi, S. (1944-1945). *Türk ticaret rehberi ve adres kitabı*. İstanbul: Osmanbey Matbaası.
- Eski Dostlar Aramızda: Reklamlarda Ankara 1935-1967. (2007). Ankara: VEKAM.
- İmga, H. (Yay.Haz.). (2016). *Bir başkentin anatomisi, 1950'lerde Ankara*. Ankara: İdealkent.
- Kemal, M. (1996). *Acılı kuşak*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (1978). *Ankara camileri*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Küflü, A. (1991, 8 Şubat). Bir zamanlar Ankara. *Cumhuriyet*.
- Orak, H. H. (1946). *Türkiye kılavuzu*. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.
- Öymen, A. (2018a). *Bir dönem bir çocuk*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Öymen, A. (2018b). *Öfkeli yıllar*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Özdenoğlu, Ş. (2000). *Anılar ve portreler*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Sönmez, S. (2016a). 1950'lere doğru Çerkeş Sokağı ve çevresi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 190-204.
- Sönmez, S. (2016b). *Bu Ankara o Ankara değil*. Ankara: Telgrafhane Yay.
- Sönmez, S. (2017). *Hani Ankara hangi Ankara?* Ankara: Telgrafhane Yayınları.
- Tanyer, T. (2016). Ankara Ansiklopedisi 1. *Kebikeç*, 42, 206-242.
- Tanyer, T. (2018). Ankara Ansiklopedisi- 5. *Kebikeç*, 46, 443-462.
- Tunçer, M.(2001). *Ankara (Angora) şehri merkez gelişimi (14.-20. yy)*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tunçer, M.(2011). Ankara Sulu Han (Hasan Paşa Hanı), Tahtakale Çarşısı ve çevresi: 1929 yangını öncesi. *İdealkent*, 4, 38-61.
- Tunçer, M. (2017). *Dünden bugüne kültürel miras ve koruma*. Ankara: Gazi Kitap evi.